

В. І. Тютюгін,
канд. юрид. наук, проф., завідувач
кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

**ЛЕКЦІЯ ЗА ТЕМОЮ:
«ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ
(СТАТТІ 71, 72 КК УКРАЇНИ)»**

У даній лекції буде зосереджено увагу на основних питаннях призначення покарання за сукупністю вироків, більш докладний аналіз яких здійснюється у підручнику з Загальної частини кримінального права (§ 7 розд. XVIII цього підручника, видання 2020 р.)¹, а також у тих роботах, які додатково рекомендовані до цієї лекції і до вивчення яких можна звернутися. Звертаю Вашу увагу також, що опрацювання змісту цієї лекцію необхідно здійснювати з текстом Кримінального кодексу України (далі – КК), який повинен знаходитися перед Вами, бо по ходу лекції робляться численні посилання на положення КК, без ознайомлення з якими неможливо якісно засвоїти матеріал, що викладається.

Які ж основні питання розглядаються у лекції? Будемо називати ці питання по ходу нашої лекції.

1. Перш за все постає питання, у яких ситуаціях виникає необхідність призначення покарання за сукупністю вироків.

Порядок призначення покарання за сукупністю вироків встановлений в статтях 71 та 72 КК, у яких закріплені так звані *спеціальні правила* призначення покарання, які уточнюють, розвивають, доповнюють і, якоюсь мірою, навіть коректують положення загальних засад призначення покарання (статті 65–67 КК).

¹ Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Борисов В. І. та ін. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 584 с.

Як зазначено у ч. 1 ст. 71 КК, встановлені в ній спеціальні правила призначення покарання застосовуються за наявності *сукупності вироків*, тобто у випадках, коли *засуджений після постановлення щодо нього обвинувального вироку і призначення цим вирокom певного виду і міри покарання, але до повного відбуття призначеного покарання, вчинив новий злочин*.

Таким чином, призначення покарання за сукупністю вироків відбувається у ситуаціях (інакше кажучи, за умов), якщо:

1) особа була *засуджена обвинувальним вирокom суду за вчинення одного чи декількох злочинів до певного виду і міри покарання*. При цьому особа може бути засуджена тільки до основного покарання або і до додаткового, а призначене покарання може бути як загальним (наприклад, штраф), так й спеціальним (наприклад, позбавлення права обіймати певні посади), строковим (наприклад, виправні роботи) чи безстроковим (наприклад, довічне позбавлення волі). Воно може відбуватися засудженим реально або така особа може бути *повністю* (наприклад, із випробуванням за ст. 75 КК) чи *частково* (наприклад, із застосуванням ст. 81 КК), *але умовно звільнена* від реального відбування призначеного покарання.

Виходячи з того, що для наявності сукупності вироків необхідно щоб обвинувальним вирокom суду, постановленим за попередній злочин, особа була *засуджена до певного виду та міри покарання*, правила ст. 71 КК не можуть застосовуватися у разі, якщо стосовно такої особи хоча і було постановлено обвинувальний вирок за раніше вчинений нею злочин, але *без призначення покарання*. Така ситуація можлива у випадках засудження особи:

- а) із звільненням від покарання на підставі ч. 4 ст. 74 КК;
- б) за такою статтею Особливої частини КК, санкція якої передбачає такі види покарань, жоден з яких не може бути призначений засудженому. Так, якщо, наприклад, особа, що досягла пенсійного віку, вчинила злочин, передбачений ст. 128 КК, то жоден із передбачених в санкції цієї статті видів пока-

рань (громадські, виправні роботи, обмеження волі) згідно з ч. 3 ст. 56, ч. 2 ст. 57 та ч. 3 ст. 61 КК не може бути до неї застосований.

Таким чином, як у разі застосування ч. 4 ст. 74 КК, так і в ситуаціях, приклад якої було наведено, *суд постановляє обвинувальний вирок без призначення покарання*, що виключає призначення покарання за сукупністю вироків, навіть, якщо після постановлення такого вироку особа вчиняє новий злочин;

2) обвинувальний вирок, яким особу засуджено до певного виду та мірі покарання, *повинен набрати законної сили* (про момент набрання вироком законної сили див. ст. 532 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). Ця умова є принциповою, бо згідно з ч. 1 ст. 71 КК новий злочин вчиняє саме *засуджений*, тобто така особа, якою відповідно до ч. 2 ст. 43 КПК у кримінальному провадженні визнається тільки «... *обвинувачений, обвинувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили*». Підтвердження цьому містяться і у Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК), у ст. 4 якого зазначено, що «*підставою виконання і відбування покарання є вирок суду, який набрав законної сили...*».

Таким чином, звідси випливає, що якщо новий злочин вчиняється особою хоча і після постановлення щодо неї обвинувального вироку, але до моменту набрання цим вироком законної сили, така особа ще не може визнаватися засудженою і тому у такій ситуації має місце не сукупність вироків (ст. 71 КК), а лише сукупність злочинів (ст. 70 КК), бо за вказаних умов усі злочини вчинені особою ще до її засудження хоча б за один із них;

3) новий злочин (чи декілька їх) засуджений вчиняє *до повного відбуття покарання, призначеного попереднім* (раніше постановленим) *вироком*.

Таким чином, саме за наявності тих *трьох умов* має місце сукупність вироків і у зв'язку з цим покарання призначається за правилами, встановленими у статтях 71 та 72 КК, тобто за сукупністю вироків.

2. Розглянемо далі питання по те, які саме етапи (стадії) проходить призначення покарання за сукупністю вироків.

Відповідно до ч. 1 ст. 71 КК призначення покарання за сукупністю вироків здійснюється у два етапи.

На першому з них суд призначає основне (а, якщо необхідно і доцільно, ще і додаткове) покарання за знову вчинений злочин (тобто, за новим вироком), керуючись при цьому загальними засадами призначення покарання (статті 65–67 КК), а за наявності до цього підстав, і спеціальними правилами призначення покарання за одиничний злочин (статті 68–69¹, 70, 98–103 КК).

На другому етапі до покарання, призначеного за знову вчинений злочин (тобто, за новим вироком), суд повністю або частково приєднує (додає) невідбуту частину покарання за попереднім вироком і визначає тим самим остаточне покарання (загальну його міру) за сукупністю вироків у межах, установлених у ч. 2 ст. 71, а для неповнолітніх – у ч. 2 ст. 103 КК.

3. Наступне питання стосується тих принципів, шляхом застосування яких об'єднуються покарання, призначені за окремими вироками, і визначається тим самим остаточне покарання за сукупністю вироків.

Закон у ч. 1 ст. 71 КК вказує на приєднання невідбутої за попереднім вироком частини покарання до покарання, призначеного за новим вироком. Звідси випливає, що визначення остаточного покарання за сукупністю вироків здійснюється судом шляхом застосування для цього принципів повного або часткового складання покарань, призначених за обома окремими вироками – новим і попереднім.

Проте, слід ураховувати, що складанню з покаранням, призначеним за новим вироком, підлягає не все (у повному обсязі) призначене попереднім вироком покарання, а лише та його частина, яка ще не була відбута засудженим на момент вчинення нового злочину. Отже, та частина покарання, яка вже була відбута засудженим за попереднім вироком до вчинення ним нового злочину і постановлення нового вироку, до уваги судом не береться.

Таким чином, суд перш за все має визначити, яка саме частина покарання ще не була відбута засудженим на момент постановлення вироку за знову вчинений злочин.

Вирішення цього питання, тобто визначення (обчислення) невідбутої частини покарання залежить від *трьох* чинників, а саме від того:

а) чи відбувалося засудженим призначене йому попереднім вироком покарання *реально* або він був звільнений від його відбування. Наприклад, якщо у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку (ст. 80 КК) особу було звільнено від відбування призначеного їй покарання, то питання про застосування приписів ст. 71 КК взагалі не виникає, бо по закінченні строків давності особа визнається такою, що не має судимості (ч. 2 ст. 90 КК);

б) чи був засуджений повністю або частково (тобто, достроково), але *умовно звільнений* від відбування цього покарання або таке дострокове звільнення було безумовним. Напр., якщо військовослужбовець, засуджений до службових обмежень (ст. 58 КК), був *достроково, але безумовно* звільнений від відбування цього покарання в разі визнання його непридатним до військової служби за станом здоров'я (ч. 3 ст. 84 КК), то в такому випадку він визнається особою, що не має судимості (п. 4 ст. 89 КК), і тому правила ст. 71 КК у цьому випадку застосовані бути не можуть. Якщо ж військовослужбовця було звільнено від відбування службових обмежень, але *умовно-достроково* (ст. 81 КК), то у разі вчинення ним нового злочину протягом невідбутої частини строку цього покарання суд згідно з ч. 4 ст. 81 КК у такому випадку призначить йому покарання за правилами ст. 71 КК;

в) чи було призначене засудженому попереднім вироком покарання або його частина *замінено* більш м'яким (наприклад, за ст. 82 КК) або більш суворим (наприклад, за ч. 5 ст. 53 КК) видом покарання або така заміна не здійснювалася. Наприклад, якщо за ст. 82 КК невідбута частина строку позбавлення волі була замінена виправними роботами, то у разі вчинення нового

злочину під час їх відбування (тобто після заміни), приєднанню за правилами ст. 71 КК до покарання, призначеного за новим вироком, підлягає невідбута частина строку лише виправних робіт, тобто більш м'якого покарання, застосованого на заміну.

Виходячи з цього, *невідбутою частиною покарання* за попереднім вироком має визнаватися:

1) повністю невідбуте засудженим *основне покарання*, якщо воно ще не відбувалося;

2) *невідбута частина основного покарання*, якщо якась його частина була вже відбута засудженим;

3) повністю невідбуте засудженим *додаткове покарання*, якщо воно ще не відбувалося засудженим;

4) *невідбута частина додаткового покарання*, якщо якась його частина була вже відбута засудженим;

5) *основне* (а у випадках, передбачених ч. 1 ст. 79 КК і додаткове) покарання, від відбування якого засудженого було звільнено з випробуванням (тобто, умовно) на підставі статей 75, 79, 104 КК;

б) *частина строку основного покарання*, а також повний строк чи частина строку додаткового покарання, від відбування якого засудженого було звільнено умовно-достроково на підставі статей 81 чи 107 КК;

7) *частина строку основного покарання від відбування якого* на підставі ст. 83 КК було умовно звільнено засуджену жінку;

8) повністю невідбуте покарання або невідбута частина строку того більш м'якого чи більш суворого покарання, яке було застосоване до засудженого в порядку заміни на підставі ч. 5 ст. 53, ч. 3 ст. 57, ч. 5 ст. 80, ч. 5 ст. 82, ч. 4 ст. 83, ч. 2 ст. 87 КК.

4. Далі розглянемо питання про те, яким саме чином (у якому порядку) здійснюється складання покарань за сукупністю вироків і у яких межах суд має право визначити остаточне покарання за сукупністю вироків.

Складання покарань за ч. 1 ст. 71 КК може бути як *повним*, так і *частковим*, а питання про те, яку саме частину невідбутого покарання (у разі часткового складання) слід приєднати до покарання, призначеного за знову вчинений злочин (за новим вироком), суд вирішує *на свій розсуд* з урахуванням конкретних обставин провадження і виходячи з тих допустимих (граничних) меж складання, які встановлені у ч. 2 ст. 71, а для неповнолітніх – у ч. 2 ст. 103 КК.

При цьому *остаточне покарання за сукупністю вироків* визначається судом з урахуванням таких *двох вимог*:

1) згідно із ч. 4 ст. 71 КК *остаточне покарання* у всіх випадках має бути більш суворим від покарання, призначеного за новим вироком, а також ніж невідбута частина покарання за попереднім вироком. Це загальне правило, *виняток* із якого становлять лише випадки, коли найбільш суворе покарання, яке або невідбуто за попереднім вироком, або призначене за новим вироком, становить його максимальний розмір, передбачений в Загальній частині КК. У такому випадку *остаточне покарання за сукупністю вироків* визначається судом шляхом поглинення одного покарання іншим, призначеним у максимальному розмірі.

Так, наприклад, якщо за новим вироком призначається п'ять років обмеження волі, а невідбута частина покарання за попереднім вироком становить два роки обмеження волі, то суд змушений буде покаранням за новим вироком (п'ятьма роками обмеження волі), поглинути невідбуту частину покарання (два роки обмеження волі) за попереднім вироком;

2) хоча складання здійснюється шляхом приєднання невідбутої частини покарання до *знову призначеного* покарання, проте межі такого складання визначаються *за більш суворим видом покарання*, незалежно від того, за яким вироком – попереднім чи знову ухваленим – було призначено більш суворе покарання. Ця вимога впливає із ч. 1 ст. 72 КК, відповідно до якої при скла-

данні різних видів покарань (різновидних) *менш суворий вид покарання переводиться (перераховується, трансформується) у більш суворий.*

Так, наприклад, якщо особа, що була засуджена до п'яти років обмеження волі, вчинила до повного його відбуття (наприклад, після відбуття одного року) новий злочин, за який засуджується до двох років виправних робіт, остаточне покарання за сукупністю цих вироків має бути визначено все-таки у виді обмеження волі, тобто у межах більш суворого виду покарання. Отже, у цьому випадку суд повинен буде спочатку перевести (трансформувати) виправні роботи (як менш суворе покарання) в обмеження волі (як більш суворе покарання) за правилами, встановленими у підпункту «б» п. 1 ч. 1 ст. 72 КК, згідно з яким один день обмеження волі відповідає двом дням виправних робіт. І тільки після цього суд визначить остаточне покарання за сукупністю вироків шляхом приєднання до одного року обмеження волі, отриманого шляхом переводу за правилами ч. 1 ст. 72 КК, тих чотирьох років обмеження волі, що були невідбуті за попереднім вироком.

Що стосується меж складання і визначення *загального розміру покарання*, яке може бути остаточно визначено судом за сукупністю вироків, то це питання вирішується в ч. 2 ст. 71 КК, аналіз якої свідчить, що граничні межі такого складання залежать від:

- 1) виду покарання, яке було призначено за попереднім вироком;
- 2) виду покарання, яке було призначено за новим вироком;
- 3) розміру невідбутої частини покарання, призначеного за попереднім вироком;
- 4) розміру покарання, призначеного за новим вироком;
- 5) ступеня тяжкості злочину, за вчинення якого особу засуджено: а) за попереднім або б) за новим вироками.

Розглянемо більш детально ці чинники.

Якщо за кількома вироками призначені покарання *одного виду* (одновидні) або такі *різновидні*, які підлягають складанню шляхом переводу одно-

го виду покарання (меш суворого) в інший (більш суворий) за правилами ч. 1 ст. 72 КК), то відповідно до ч. 2 ст. 71 КК остаточне покарання за сукупністю вироків визначається *в максимальних межах, установлених для більш суворого з цих видів покарань у Загальній частині КК*. Наприклад, при складанні виправних робіт максимально припустиму межу становить строк у два роки (ч. 1 ст. 57 КК), а при складанні обмеження волі його строк не може перевищувати п'яти років (ч. 1 ст. 61 КК) тощо.

Установлюючи *загальне правило*, згідно з яким остаточне покарання за сукупністю вироків визначається *у межах максимального розміру (строку), встановленого для відповідного виду покарання в Загальній частині КК*, закон у ч. 2 ст. 71 КК передбачає і *виняток* із нього для позбавлення волі, загальний строк якого за сукупністю вироків може бути більшим п'ятнадцяти років, але не повинен перевищувати двадцять п'ять років за умови, якщо хоча б один із вчинених злочинів є *особливо тяжким* (ч. 5 ст. 12 КК).

Проте, призначення за сукупністю вироків позбавлення волі на строк понад п'ятнадцять років є *правом*, а не обов'язком суду, який може ним і не скористатися, навіть якщо одним із вироків особу засуджено за особливо тяжкий злочин.

Водночас призначення остаточного покарання в межах п'ятнадцятирічного строку позбавлення волі неможливе, якщо за кожним із вироків це покарання призначене в максимальних межах – п'ятнадцять років. За таких умов суд *зобов'язаний* застосувати принцип часткового складання і визначити остаточне покарання за сукупністю вироків на строк понад п'ятнадцять років, але не більше двадцяти п'яти років позбавлення волі, бо поглинення покарань в силу ч. 1 ст. 71 КК у таких випадках виключається. Теж саме суд повинен зробити і у випадках, коли новий злочин вчиняє особа, якій у порядку помилування згідно з ч. 2 ст. 87 КК довічне позбавлення волі було замінено двадцятьма п'ятьма роками позбавлення волі.

У ряді випадків як повне, так й часткове складання призначених за окремими вироками покарань неможливе. Так, згідно з ч. 2 ст. 71 КК, якщо хоча б за одним із вироків призначається довічне позбавлення волі (ст. 64 КК), то остаточне покарання за їх сукупністю визначається шляхом *поглинення* будь-яких менш суворих видів покарань довічним позбавленням волі.

До застосування принципу поглинення суд «вимушений» удаватися і тоді, коли за знову вчинений злочин (за новим вироком) призначено більш суворе покарання у максимально припустимих його межах, установлених у Загальній частині КК. У цих випадках невідбута частина покарання за попереднім вироком підлягає поглиненню².

Так, наприклад, якщо особа, засуджена до обмеження волі, до повного відбуття цього покарання вчинила новий злочин, за який також засуджується до обмеження волі, але в максимально можливому його розмірі – п'ять років (ч. 2 ст. 61 КК), то при визначенні остаточного покарання за сукупністю вироків суд може лише поглинути невідбуту за попереднім вироком частину покарання.

Певні особливості у визначенні остаточного покарання за сукупністю вироків мають і випадки, якщо хоча б за одним із вироків призначене основне покарання у виді штрафу (ст. 53 КК) або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю (ст. 55 КК). Остаточне покарання за сукупністю вироків у таких випадках не може бути визначене ні шляхом поглинання, ні шляхом складання, бо згідно з ч. 3 ст. 72 КК ці види покарань завжди *застосовуються одночасно і виконуються самостійно*. Отже, у цьому випадку і невідбута частина покарання за попереднім вироком, і покарання, призначене за новим вироком, остаточні визначаються за сукупністю вироків за принципом *одночасного їх застосування і самостійного виконання*. Тому в таких випадках кожне з цих видів покарань зазначається у вирокі,

² Див.: Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 (п. 25). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VS03142> (дата звернення: 06.04.2020).

вони одночасно застосовуються до засудженого і кожне з них не послідовно (одне за іншим), а паралельно (одне поряд з іншим) виконується самостійно.

Таким чином, остаточне покарання за сукупністю вироків може бути визначено шляхом застосування таких *трьох принципів*, як:

а) часткове складання покарання, призначеного за новим вироком, і невідбутої частини покарання за попереднім вироком;

б) повне складання цих покарань;

в) одночасне застосування і самостійне виконання невідбутої частини покарання за попереднім вироком і покарання, призначеного за новим вироком.

Як за попереднім, так й за новим вироками суд може (а, іноді, і зобов'язаний) призначити не тільки основне, а й *додаткове* покарання чи, навіть, декілька їх видів (ч. 4 ст. 52 КК).

5. Тому наступне питання, яке підлягає розгляду, стосується правил (порядку) призначення за сукупністю вироків додаткових покарань.

Призначення за сукупністю вироків *додаткових покарань* здійснюється відповідно до ч. 3 ст. 71 та ч. 4 ст. 72 КК. Оскільки одне або декілька додаткових покарань можуть бути призначені судом за одним чи за кількома вироками, а самі ці додаткові покарання можуть належати до одного виду (бути однovidними) чи до різних їх видів (бути різновидними), то суд при остаточному їх визначенні за сукупністю вироків має виходити з таких правил:

1) додаткове покарання або декілька їх видів можуть бути приєднані до основного покарання, остаточного визначеного за сукупністю вироків, лише за умови, якщо вони *попередньо були призначені судом за раніше постановленим або за новим вироком чи за обома цими вироками* (ч. 3 ст. 71 КК). Отже, призначення додаткового покарання лише за сукупністю вироків, тобто при визначенні остаточного покарання, без попереднього його призначення за окремими вироками (за окремими злочинами) є неприпустимим;

2) якщо *одне або декілька* додаткових покарань призначені *тільки за попереднім вироком*, то вирішення питання про порядок їх остаточного ви-

значення за сукупністю вироків залежить: а) від виду додаткового покарання, а саме, чи є воно строковим або безстроковим; б) від виду основного покарання, до якого приєднується додаткове, а саме, чи пов'язане воно з обмеженням або позбавленням волі або з іншими видами основних покарань.

З урахуванням зазначених особливостей на момент постановлення судом нового вироку (за останній злочин) додаткове покарання за попереднім вироком може бути вже повністю (наприклад, конфіскація майна) або лише частково виконане (наприклад, позбавлення права обіймати певні посади за умови його приєднання на додаток до виправних робіт).

З наведеного випливає, що до основного покарання, остаточно визначеного за сукупністю вироків, приєднуються у цих випадках лише такі додаткові покарання (чи невідбута їх частина), призначені за попереднім вироком, які на момент постановлення нового вироку або ще взагалі не відбувалися засудженим, або були відбуті ним тільки частково;

3) якщо *декілька* видів додаткових покарань призначені *тільки за попереднім вироком* і на момент постановлення нового вироку ще не відбувалися засудженим або відбуті лише частково, то всі вони приєднуються до основного покарання, остаточно визначено за сукупністю вироків, *без їх складання між собою*;

4) якщо *одне* чи *декілька* додаткових покарань призначені *тільки за новим вироком*, то вони приєднуються (без їх складання між собою) до основного покарання, остаточно визначеного за сукупністю вироків;

5) якщо додаткові покарання призначені *як за попереднім, так і за знову ухваленим вироками*, порядок їх остаточно визначення за сукупністю вироків залежить від того, який саме *вид* додаткового покарання і в якому *розмірі* був призначений судом. За таких умом можливі декілька ситуацій, а саме:

а) призначене за попереднім вироком додаткове покарання або невідбута його частина приєднується *повністю або частково* до додаткового покарання *того самого виду* (одновидного), призначеного за новим вироком, у

межах максимального розміру (строку), встановленому для даного виду додаткового покарання в Загальній частині КК. І тільки після цього отримана за результатом такого складання загальна (сукупна) міра додаткового покарання приєднується на додаток до основного, остаточно визначеного за сукупністю вироків;

б) якщо хоча б за одним із вироків додаткове покарання було призначено в максимальному розмірі, встановленому для нього в Загальній частині КК, то додаткове покарання *того самого виду* (одновидне), призначене за іншим вироком, підлягає *поглиненню* таким самим додатковим покаранням, призначених за іншим вироком;

в) якщо за кількома вироками призначені додаткові покарання *різних видів* (різновидні), то до основного покарання, остаточно визначеного за сукупністю вироків, вони *приєднуються* одночасно (без складання між собою) і згідно з ч. 4 ст. 72 КК кожне з них *виконується самостійно*.

Таким чином, і стосовно додаткових покарань застосовуються такі принципи об'єднання їх за сукупністю вироків, як:

- а) часткове складання одновидних додаткових покарань;
- б) повне їх складання;
- в) одночасне застосування і самостійне виконання різновидних додаткових покарань.

Закон у ч. 5 ст. 71 КК наводить ситуацію, коли після постановлення вироку, але до відбуття призначеного ним покарання особа вчиняє не один, а декілька злочинів. У таких випадках у вчиненому одночасно є ознаки *як сукупності злочинів, так і сукупності вироків*, тому суд спочатку повинен призначити покарання за правилами ст. 70 КК, тобто визначити остаточно покарання за сукупністю злочинів, вчинених після постановлення вироку за раніше вчинений злочин, а потім – визначити остаточно покарання за сукупністю вироків за правилами ст. 71 КК.

Однак, на практиці зустрічаються і більш складні ситуації, коли після постановлення вироку встановлюється, що засуджений винен ще в кількох злочинах, одні з яких вчинено до, а інші – після постановлення вироку.

Розглянемо такі ситуації на прикладі. Припустимо, що особа вчинила погрозу вбивством (ч. 1 ст. 129 КК), грабіж (ч. 1 ст. 186 КК) і хуліганство (ч. 1 ст. 296 КК). Але спочатку було розкрито (виявлено) лише хуліганство, за яке особу було засуджено до п'яти років обмеження волі. Після відбуття двох років обмеження волі за хуліганство, засуджений у виправному центрі вчинив ще два злочини – крадіжку (ч. 1 ст. 185 КК) і збут наркотичних засобів (ч. 1 ст. 307 КК), під час розслідування яких були виявлені і всі інші, вчинені особою ще до засудження злочини. У таких випадках, як і в наведеному прикладі, остаточне покарання призначається із застосуванням правил як ст. 70, так і ст. 71 КК у такому порядку:

1) на *першому* етапі суд визначає покарання за правилами частин 1–3 ст. 70 КК за сукупністю злочинів, вчинених до постановлення вироку. У нашому прикладі суд визначає остаточне покарання за сукупністю таких, вчинених до постановлення попереднього вироку злочинів, як погроза вбивством, грабіж і хуліганство. Причому, вирок суду стосовно хуліганства перегляду не підлягає і до остаточного покарання, визначеного за сукупністю цих трьох злочинів, входить і та міра покарання, яка вже попередньо була призначена за хуліганство;

2) на *другому* етапі суд за правилами ч. 4 ст. 70 КК здійснює *зарахування* в загальну міру покарання, визначену за сукупністю злочинів, тієї частини покарання, яка була вже відбута засудженим за раніше постановленим вирок. У нашому прикладі в загальну міру покарання, визначену за сукупністю таких злочинів, як погроза вбивством, грабіж і хуліганство, зараховується частина строку (два роки обмеження волі), які була вже відбуті засудженим за хуліганство;

3) на *третьому* етапі за правилами частин 1–3 ст. 70 КК суд визначає остаточну міру покарання за сукупністю тих злочинів, які були вчинені засудженим після постановлення попереднього вироку. У нашому прикладі суд визначає остаточне покарання за сукупністю таких злочинів, як крадіжка і збут наркотичних засобів, які були вчинені після засудження за хуліганство – під час відбування за останнє обмеження волі;

4) нарешті, на *четвертому* етапі за правилами ч. 5 ст. 71 КК суд визначає остаточне покарання за сукупністю вироків. У нашому прикладі до покарання, визначеного за сукупністю таких злочинів, як крадіжка і збут наркотиків, повністю або частково приєднує (додає) невідбуту частину покарання за раніше вчинені погрозу вбивством, грабіж і хуліганство.

Список літератури

1. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву / М. И. Бажанов. Киев: Вища шк., 1980. 216 с.
2. Бажанов М. И. Назначение наказания по совокупности преступлений и совокупности приговоров: учеб. пособие / М. И. Бажанов. Харків: Юрид. ин-т, 1977. 50 с.
3. Бурдін В. М. Призначення покарання за сукупністю вироків (кримінально-правове дослідження) / В. М. Бурдін, Г. Р. Мартинишин. Львів: Ліга-Прес, 2014. 216 с.
4. Зінченко І. О., Тютюгін В. І. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання / за заг. ред. проф. В. І. Тютюгіна. Харків: Фінн, 2008. 336 с.
5. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VS03142> (дата звернення: 06.04.2020).
6. Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Борисов В. І. та ін. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 584 с.
7. Тютюгін В. І. Призначення покарання при вчиненні кількох злочинів та за кількома вирокami: конспект лекцій / В. І. Тютюгін. Харків: УЮА, 1992. 22 с.